

Poklady bohatých (Jak 5,1-11)

- Jak 5,1 A nyní, vy boháci, plačte a naříkejte nad pohromami, které na vás přicházejí.*
- 2 Vaše bohatství shnilo, vaše šatstvo je moly rozežráno,*
- 3 vaše zlato a stříbro zrezavělo, a ten rez bude svědčit proti vám a stráví vaše tělo jako oheň. Nashromáždili jste si poklady - pro konec dnů!*
- 4 Hle, mzda dělníků, kteří žali vaše pole, a vy jste jim ji upřeli, volá do nebes, a křik ženců pronikl ke sluchu Hospodina zástupů.*
- 5 Žili jste rozmařile a hýřili jste na zemi, vykrmili jste se - pro den porážky!*
- 6 Odsoudili jste a zahubili jste spravedlivého; a on se proti vám nestaví.*
- 7 Buďte tedy trpěliví, bratří, až do příchodu Páně. Pohleďte, jak rolník čeká trpělivě na drahocennou úrodu země, dokud se nedočká podzimního i jarního deště.*
- 8 I vy tedy trpělivě čekejte, posilněte svá srdce, vždyť příchod Páně je blízko.*
- 9 Nestěžujte si jeden na druhého, bratří, abyste nebyli odsouzeni. Hle, soudce stojí přede dveřmi!*
- 10 Za příklad trpělivosti v utrpení si, bratří, vezměte proroky, kteří mluvili ve jménu Páně.*
- 11 Hle, 'blessíme ty, kteří vytrvali'. Slyšeli jste o vytrvalosti Jobově a víte, k čemu ho Pán nakonec přivedl. Vždyť 'Pán je plný soucitu a slitování'.*

Úderně a velice aktuálně k nám zaznívá slovo Jakubova listu; a bylo by velmi potřeba, aby zaznělo do mnohých uší. – protože ... protože přináší něco, co je v příkrém protikladu, ke všemu, co vidíme kolem sebe. Kdo by bědoval nad bohatými?! Bohatým každý mnohem spíše závidí! Ale vůbec ne tak Jakubův list. A proč nad bohatými běduje?

Vaše bohatství shnilo, vaše šatstvo je moly rozežráno, vaše zlato a stříbro zrezavělo, a ten rez bude svědčit proti vám a stráví vaše tělo jako oheň. Nashromáždili jste si poklady - pro konec dnů

Ale ani to není něco, co by moderního člověka pohoršilo: Vždyť "zabezpečit se" a třeba i "zabezpečit se na konec (svých) dnů" je považováno za žádoucí a je státem podporováno! Takže by moderní člověk litoval tyto exemplární boháče ještě tak proto, že se jim jejich nashromážděné zásoby zkazily: To je tedy pech; zrovna jsme nakoupili v supermarketu za n tisíc, odjeli na víkend a vysadila nám lednice...

Ale nakonec i tady zapochybuje: což zlato a stříbro rezaví? To je ovšemže oříšek. Soudím však, že to zde svatopisec použil jako rétorickou figuru, která je v těsné návaznosti na Mt 6,19 n. (*Neukládejte si poklady na zemi, kde je ničí mol a rez a kde je zloději vykopávají a kradou. Ukládejte si poklady v nebi, kde je neničí mol ani rez a kde je zloději nevykopávají a nekradou*). A poklady – to je ovšemže zlato a stříbro. Tak to chápe městský člověk starověku (Jakubův list byl psán do prostředí nejspíše Jeruzalémské křesťanské obce.). Ale potulný venkovský kazatel Ježíš měl možná na mysli poklady jiného druhu – poklady dostupné venkovskému člověku, například látky a obilí; to může docela dobře zachvátit "rez".¹

¹ Řecké slovo použité v Mt 6,19 je βρωσις, což neznamená přímo "rez", ale spíše cokoli, co požírá, rozežírá; to by jen podporovalo domněnku o tom, že Ježíš neměl na mysli žádné kovy, když zde hovořil o pokladech. Oproti tomu καταλωται' Jak 5,2 znamená skutečně "rezavět".

Zastavme se ještě na chvílku u "pokladů" (poklady svým charakterem k zastavení přímo vybízejí). Veškerý život na zemi, i život lidský, probíhá v rytmech a cyklech. Člověk má cyklickou potřebu jídla a dalších tělesných funkcí. Od těchto lidských potřeb odvozený proces hospodářský také ovšemže *probíhá* v neustálé a často cyklické změně. Lidé pěstují plodiny a vzájemně si je směňují za jiné výrobky, které většinou mají také svou omezenou dobu životnosti (dnes žel až příliš omezenou!). Pro hospodářský život je tedy přirozené, že do něj člověk neustále vstupuje svými interakcemi – směňami, nabídkami, nákupy; je na tomto "trhu"² aktivní a nenechává "ležet" ani své prostředky ani svou pracovní sílu.

Oproti tomu, co je označeno a uloženo jako "poklad", se těchto transakcí neúčastní. A je také rozdíl mezi pokladem a zásobami; u zásob se předpokládá, že budou dříve nebo později použity. Dokonce když jde o zásoby zkazitelných věcí, musí se po určité době obnovovat. Ale poklad se ukládá jaksi "na neurčito". Proto také Ježíš nezavrhuje poklady jako takové, ale upozorňuje na jejich transcendentální, symbolický rozměr, na jejich poukazování k trvalosti jako takové, "k nebi", rozměr který ostatně veškeré chrámové i královské poklady vždy měly a mají.

Jakubův list, zdá se, tuto jemnost Ježíšova vyjadřování nechápe, nebo rozumí pokladům povytce pozemsky. Ale má pro to pádný důvod: poklady boháčů totiž nejsou vůbec nevinné, ale vznikly velkou nespravedlností:

*Hle, mzda dělníků, kteří žali vaše pole, a vy jste jim ji upřeli, volá do nebes,
a křik ženců pronikl ke sluchu Hospodina zástupů.*

To je vážné obvinění. Člověk má snad právo vyjmout část věcí z jejich běžného užívání a zasvětit je jako oběť, či jako – poklad, ale nemůže takové věci požadovat po jiných a také nemůže své bezpečí a svou jistotu stavět na okrádání a vydírání druhých, to je každému jasné. Každá taková nespravedlnost vždy "pronikne ke sluchu Hospodina zástupů" a nepřinese svému původci pokoj.

A my k tomu můžeme dodat, že "pravý poklad" nikdy nemůže vzniknout takovým způsobem; poklady vydřené na jiných - z těch mrazí., i kdyby se blyštěly jasnou září zlata.

Text pokračuje dalšími temnými vyhrůžkami vůči bohatým. Nejsou příliš specifické, ale kdybychom je vzali vážně, pak jsou tito nejmenovaní boháčci nakonec ve sporu sami se sebou: druhým ukládají zdrženlivost a upírají jim jejich mzdu, sami však mrhají. Je to pouze rétorický obrat? Asi ano, ale lidé se skutečně takto chovali a chovají, ač je to tisíckrát uznáno za pošetilé.

Když to shrneme, Jakub boháče zase až tak nelituje; ono běda nese v sobě spíše nádech pohrůžky nežli pravé lítosti. Ale proč na ně svatopisec tak sptí? Pomineme-li, co je velmi očividné – že takové jednání je proti Svatému Zákonu, i co je velmi pravděpodobné, totiž že toto jednání boháčů citelně zasahuje obec "bratří", ke kterým se obrací vzápětí (od v.7). Může však být ve hře ještě jeden důvod: Příchodem Ježíšovým vznikl na zemi zárodek božího království, který se ztělesňuje v církvi, boží obci. Tento zárodek skýtá možnost zcela nového přístupu lidí k zemi samé a k pozemským záležitostem, včetně hospodářských. Nevyužit

² Velmi specificky je toto pojetí života jako "trhu", na němž probíhají všemožné transakce včetně zcela duchovních rozvedeno ve výborné knize rabbi N. Bondera *Kabala peněz*. (Originál *The Kabbalah of Money*, Nilton Bonder 1996; čes. překlad Alternativa, 2000)

takových možností je vpravdě pohrdáním Duchem božím. Jako nepřátelé božího království se ovšem tito nespécifikovaní bohací projeví velice výrazně i tím, že "usmrtili spravedlivého, jenž se proti nim nestavěl". Nevíme na koho svatopisec konkrétně naráží, zda má na mysli spíše Božího služebníka z Iz 53, nebo přímo Ježíše a jeho smrt způsobenou veleradou. Rozhodně se však neobrací k "bohacům" jako ke členům vlastní obce; od "bratří" jsou zřetelně odlišeni. Chudoba byla tedy zřejmě výrazným rysem prvokřesťanských společenství. A to ne náhodně, ale zcela záměrně – připomeňme si druhou kapitolu téhož Jakubova listu! Není divu, vždyť víme, že i Ježíš blahoslavlil chudé. A hnutí "chudých" – ať třeba chudých lyonských valdenských nebo chudých bratří Františkových se velmi silně podílela na znovuoživení církve mnohokrát v jejích dějinách. Úvahy nad předloženými texty nám možná ukázaly proč. Bez oproštění od panujících vztahů k majetku není dost dobře nový typ vztahu člověka k zemi, jejímu i svému vývoji, vztah podporující a nezištný, dost dobře možno budovat. Bohatec budující "poklady" ubírá ze zásob, jež mají sloužit potenciálu vývoje; jeho prostředky – které měl třeba v hojné míře i navíc – měly patřit někomu jinému, někomu, kdo by s nimi *hospodařil*, třeba i podle Ježíšova podobenství o hřivnách. Proto bude ten *"rez svědčit proti vám"*. A jestliže mají křesťané, to jest ti, kdo jsou již probuzení k novému způsobu vnímání země i společnosti a jejich vztahů, toto snášet bez reptání, neznamená to, že mají rezignovat na své ideály. Jejich údělem je úděl prorocký, úděl soli. Soli, kterou nutno často sypat i do vlastních ran. Ani ono apoštolovo "nestěžujte si navzájem na sebe" není míněno jinak: Neznamená: "mlčte a přizpůsobte se", ale "nehádejte se pro malicherné a sobecké příčiny".

1.10.2012